

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिं
 विश्वतो वृत्वा। अत्यतिष्ठदशाङ्गुलम्॥ पुरुष एवेदं सर्वम्।
 यद्धृतं यच्च भव्यम्। उतामृतत्वस्येशानः। यदन्नेनातिरोहति॥
 एतावानस्य महिमा। अतो ज्यायांश्च पूरुषः। पादोऽस्य
 विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः।
 पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः। ततो विश्वङ्मकामत्। साशनानशने
 अभि॥ तस्माद्विराडजायत। विराजो अधि पूरुषः। स जातो
 अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥ यत्पुरुषेण हविषा। देवा
 यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यऽऽसीदाज्यम्। ग्रीष्म इध्मः
 शरद्धविः॥ सप्तास्यऽऽसन् परिधयः। त्रिः सप्त समिधः
 कृताः। देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन् पुरुषं पशुम्॥
 तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्। पुरुषं जातमग्रतः। तेन देवा
 अयजन्त। साध्या ऋषयश्च ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। सम्भृतं
 पृषदाज्यम्। पशूँस्ताँश्चक्रे वायव्यान्। आरण्यान्ग्राम्याश्च
 ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचः सामानि जज्ञिरे।
 छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात्। यजुस्तस्मादजायत॥
 तस्मादश्वा अजायन्त। ये के चौभ्यादतः। गावो ह
 जज्ञिरे तस्मात्। तस्माज्जाता अजावयः॥ यत्पुरुषं व्यदधुः।
 कतिधा व्यकल्पयन्। मुखं किमस्य कौ बाहू। कावूरू
 पादावुच्येते॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत्। बाहू राजन्यः कृतः।

ऊ॒रू तद॑स्य॒ यद्वैश्यः॑। प॒द्भ्या॑ शू॒द्रो अ॑जायत॥ च॒न्द्रमा॑
 मन॑सो जातः। चक्षोः॒ सूर्यो॑ अजायत। मुखा॒दिन्द्र॑श्चा॒ग्निश्च॑।
 प्रा॒णाद्वायु॑रजायत॥ नाभ्या॑ आसीदन्तरि॑क्षम्। शी॒र्ष्णो
 द्यौः सम॑वर्तत। प॒द्भ्यां भूमि॑र्दिशः श्रोत्रा॑त्। तथा॑ लो॒काः
 अ॑कल्पयन्॥ वेदा॒हमे॑तं पु॒रुषं॑ म॒हान्त॑म्। आ॒दि॒त्यव॑र्णं
 तम॑सस्तु पा॒रे॥ सर्वा॑णि रू॒पाणि॑ वि॒चित्य॑ धीरः। नामा॑नि
 कृ॒त्वाऽभि॑वदन् यदास्ते॑॥ धा॒ता पु॑रस्ताद्यमु॒दाज॑हार। श॒क्रः
 प्रवि॑द्वान् प्रदिश॑श्चत॑स्रः। तमे॒वं वि॒द्वान॒मृत॑ इ॒ह भ॑वति। नान्यः
 पन्था॑ अय॑नाय विद्यते॥ य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वाः। तानि॑
 धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन्। ते ह॒ नाकं॑ महि॒मानः॑ सचन्ते। यत्र॑
 पूर्वे॑ सा॒ध्याः सन्ति॑ दे॒वाः॥ अ॒द्भ्यः सम्भू॑तः पृथि॒व्यै रसा॑च्च।
 वि॒श्वक॑र्मणः सम॑वर्तताधि॑। तस्य॒ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रूपमे॑ति।
 तत्पु॑रुषस्य॒ विश्व॑माजा॑नम॒ग्रे॥ वेदा॒हमे॑तं पु॒रुषं॑ म॒हान्त॑म्।
 आ॒दि॒त्यव॑र्णं तम॑सः पर॑स्तात्। तमे॒वं वि॒द्वान॒मृत॑ इ॒ह भ॑वति।
 नान्यः पन्था॑ विद्यतेऽय॑नाय॥ प्र॒जाप॑तिश्चरति॒ गर्भे॑ अ॒न्तः।
 अ॒जाय॑मानो बहुधा विजा॑यते। तस्य॒ धीराः॑ परि॑जानन्ति॒
 योनि॑म्। मरी॑चीनां प॒दमि॑च्छन्ति वे॒धसः॑॥ यो दे॒वेभ्य॑
 आत॑पति। यो दे॒वानां॑ पु॒रोहि॑तः। पूर्॒वो यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः।
 नमो॑ रु॒चाय॑ ब्राह्म॑ये॥ रुचं॑ ब्रा॒ह्मं ज॒नय॑न्तः। दे॒वा अ॒ग्रे
 तद॑ब्रुवन्। यस्त्वै॒वं ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्यात्। तस्य॑ दे॒वा अस॑न्

वशे॥ ह्रीश्च॑ ते ल॒क्ष्मीश्च॑ प॒त्यौ॑। अ॒होरा॒त्रे पा॒र्श्वे। नक्ष॑त्राणि
रू॒पम्। अ॒श्विनौ॑ व्या॒त्तम्। इ॒ष्टं म॑निषाण। अ॒मुं म॑निषाण।
सर्व॑ मनिषाण॥

॥ॐ शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑॥